

Arbetslivsfakta

Utges av Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan och Socialstyrelsen

TEMA: EU

Utvidgningen av den Europeiska Unionen med 10 nya medlemsländer från 15 länder (EU 15) till 25 (EU 25) den 1 maj 2004 innebar att folkmängden ökade med 20 procent till nästan 460 miljoner. Det medförde även en föryngring av befolkningen, i ett i övrigt åldrande EU. Eftersom födelsetalen i de nya medlemsländerna nu sjunker, kommer emellertid hela EU:s befolkning fortsätta att åldras. Störst andel äldre finns i Italien och Tyskland, medan den är minst i Irland och Slovakien. Medellivslängden ökar allmänt i EU, vilket förstärker åldrandeprocessen.

	Befolkning 2005 miljoner	Medellivslängd (år) 2003		Andel (%) av bef. över 65 år 2004
		Kvinnor	Män	
EU 25	459,5	81	75	16,5
EU 15	385,4	82	76	17,0
Belgien	10,4	82	76	17,1
Danmark	5,4	80	75	14,9
Finland	5,2	82	75	15,5
Frankrike	60,6	83	76	16,4
Grekland	11,1	81	77	17,3
Irland	4,1	81	76	11,1
Italien	58,5	83	77	18,8
Luxemburg	0,5	81	75	14,1
Nederländerna	16,3	81	76	13,7
Portugal	10,5	81	74	16,8
Spanien	43,0	84	77	16,8
Storbritannien	60,0	81	76	16,0
Sverige	9,0	83	78	17,2
Tyskland	82,5	81	76	18,0
Österrike	8,2	82	76	15,5
Cypern	0,7	81	77	11,9
Estland	1,3	77	66	15,8
Lettland	2,3	76	66	16,2
Litauen	3,4	78	67	15,0
Malta	0,4	81	77	13,0
Polen	38,2	79	71	13,0
Slovakien	5,4	78	70	11,6
Slovenien	2,0	80	73	15,1
Tjeckien	10,2	79	72	14,0
Ungern	10,1	77	68	15,5

Källa: Eurostat

Under de senaste åren har utvecklingen i de flesta gamla medlemsländerna (EU 15) varit positiv beträffande ekonomisk tillväxt, sysselsättning och socioekonomiska ojämlikheter. Flera av de nya medlemsländerna har en relativt låg bruttonationalprodukt (BNP). I och med utvidgningen ökade EU:s BNP endast med 4,5 procent. Många av de nya medlemsländerna har emellertid under de senaste åren

- Utvidgningen 2004 ökade EU:s befolkning med 20 % men BNP med endast 4,5 %
- Svenska kvinnor arbetar mest i EU och råkar ut för få arbetsolyckor
- Svenska män är mest sjukskrivna i EU men lever längst

uppvisat en mycket stor BNP-tillväxt vilket gör att man på sikt kan förvänta sig en utjämning av levnadsstandarden inom hela EU.

ARBETSMARKNADEN

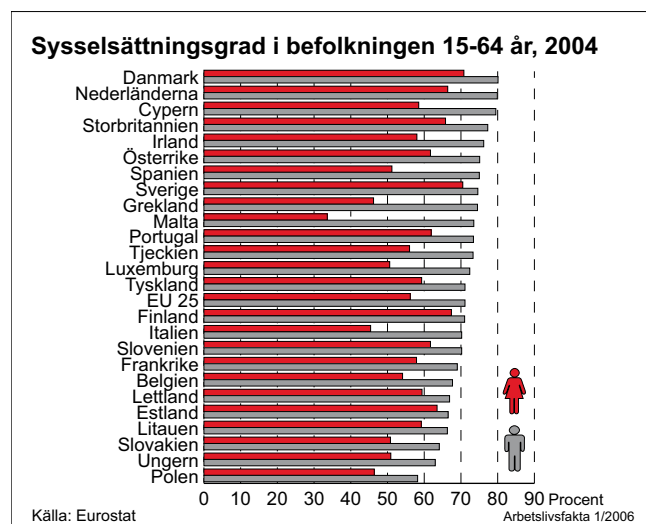
Under 2004 var i genomsnitt 63 procent av befolkningen (15-64 år) i EU 25 sysselsatt, fördelat på 56 procent av kvinnorna och 71 procent av männen. Den högsta totala sysselsättningsgraden återfinns i Danmark (76%), den lägsta i Polen (52%). Även Sverige ligger högt, med 72 procent. I allmänhet är nivåerna högre i Nord- och Västeuropa än i Syd- och Östeuropa. Anledningen till detta är för Sydeuropas del huvudsakligen lågt deltagande i yrkesarbete bland kvinnorna. I Östeuropa är det framförallt männens sysselsättning som ligger under EU-genomsnittet. Bland annat i Frankrike, Polen och Malta bidrar en låg pensionsålder till lägre sysselsättningsnivåer. Könsskillnaden i sysselsättningsgrad varierar från 3-8 procentenheter i Nordeuropa till 20-30 procentenheter i flertalet länder i Sydeuropa, i Malta är den drygt 40. I de flesta sydeuropeiska länder har dock klyftan mellan männens och kvinnornas nivåer minskat på senare år. I stora drag har också kvinnornas sysselsättning inom hela EU ökat under åtskilliga år, medan männens legat stilla.

Ser man till enskilda regioner var sysselsättningsgraden högst, 76-78 procent, i bland annat några regioner i sydöstra England, samt i Stockholm och på Åland. Lägst var den i vissa regioner i Syditalien, 43-45 procent. Kraftiga ökningarna mellan 1999 och 2004, 9-10 procentenheter, har noterats i några spanska regioner, medan ett flertal polska regioner minskat med 5-9 procentenheter.

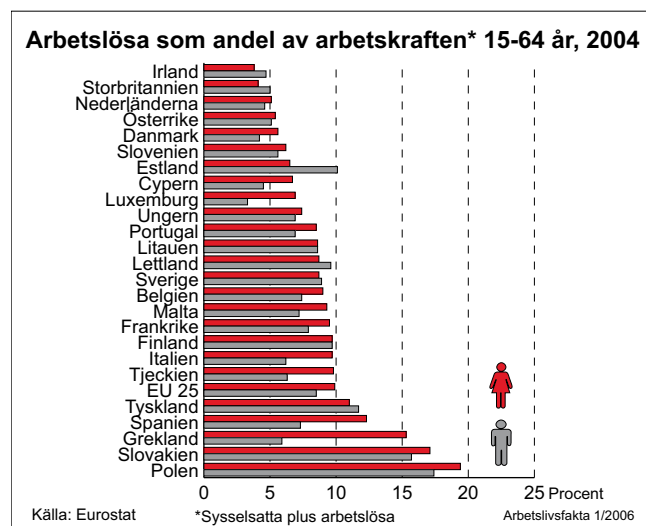
Sysselsättningens fördelning mellan olika branscher är förknippad med EU-ländernas olika utvecklingsnivå.

I Arbetslivsfakta redovisas aktuell och samlad information om utvecklingen inom arbetslivet. Ytterligare exemplar och tidigare nummer kan beställas från Publikationservice, Arbetsmiljöverket, Box 1300, 171 25 Solna, tel 08-730 97 00, fax 08-730 98 17. Arbetslivsfakta och OH-bilder kan också hämtas från www.av.se och www.forsakringskassan.se

I allmänhet är andelen sysselsatta inom jordbruket högre i länder med en förhållandevis låg levnadsnivå, medan rikare länder oftast har en stor tjänstesektor. Polen, Litauen, Grekland, Lettland och Portugal har störst andel sysselsatta i jordbruket, omkring 15 procent, medan denna andel i de flesta övriga EU-länderna ligger omkring eller under 5 procent. Storbritannien, Sverige och Danmark hör till länderna med stor tjänstesektor motsvarande omkring tre av fyra sysselsatta.

Även arbetslösheten varierar påtagligt mellan EU-länderna. Allra högst var arbetslösheten 2004 i de nya medlemsländerna Polen (19%) och Slovakien (18%), och här har också nivån ökat markant sedan 1998. Höga arbetslöshets-tal, cirka 10 procent, återfinns också i bland annat de stora EU-länderna Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Däremot återfinns Storbritannien bland ett flertal länder som med 5 procent ligger lägst. Sveriges arbetslöshet var 6 procent. Bland de större länderna har arbetslösheten ökat i Tyskland, medan den i övriga stora länder har minskat under de senaste åren. I genomsnitt uppgick arbetslösheten i EU-länderna år 2004 till 9 procent.

Ungdomsarbetslösheten (15-24 år) utgjorde i EU som helhet 19 procent av arbetskraften. I Polen (40%) och Slovakien (33%) var den högst medan den var lägst i Nederländerna, Irland och Danmark (8%).

Av hela arbetskraften i EU var 4 procent långtidsarbetslösa (> 1 år). Polen och Slovakien svarade för de största andelarna, 11 procent, medan bland annat Storbritannien, Sverige och Danmark endast hade 1 procent långtidsarbetslösa. I Danmark och Sverige har omfattande programinsatser bidragit till att hålla långtidsarbetslösheten på en låg nivå.

Omfattningen och inriktningen av programmen varierar avsevärt från land till land, och de klart lägsta programvolymerna redovisas av Grekland och Storbritannien. I det sistnämnda landet domineras programinsatserna helt av utbildnings- och praktikprogram. I Belgien och Frankrike däremot överväger sysselsättningskapande åtgärder, och i Italien och Spanien lönesubventionerade anställningar. Länder som Nederländerna, Sverige och Danmark satsar i stor skala på program för personer med funktionshinder.

Volymer av deltidarbete varierar kraftigt mellan EU-länderna. Tre fjärdedelar av de yrkesarbetande nederländska kvinnorna (25-64 år) är deltidarbetande. Även i Tyskland och Storbritannien är nivåerna ganska höga, drygt 40 procent. I Sverige ligger andelen på drygt 30 procent. Låga nivåer, under 10 procent, noteras bland kvinnorna i de östeuropeiska länderna liksom bland männen i de allra flesta länderna. Andelen *deltidsarbetslösa* i arbetskraften, det vill säga personer som önskar utöka sin arbetstid, följer ett annat mönster. Kvinnornas deltidarbetslöshet toppas av Italien, Frankrike, Tyskland och Spanien.

VÄLFÄRD OCH SOCIALA FÖRHÅLLANDEN

Köpkraftskorrigerad BNP per capita varierar kraftigt i EU och i många av de nya medlemsländerna är den mycket låg. Poängen med detta mått är att det för det första tar hänsyn till befolkningsstorleken och för det andra att samma vara eller tjänst kan ha olika pris i olika länder. Om man inte skulle ta hänsyn till att köpkraften varierar så mycket i EU skulle många av de nya medlemsländerna ha en ännu lägre BNP per capita i förhållande till genomsnittet i EU. För att mäta välståndet i ett land bör man komplettera med mått som beskriver hur välståndet är fördelat i befolkningen. Det kan man göra genom att relatera de 20 procent av befolkningen med den högsta disponibla hushållsinkomsten till de 20 procent som har den lägsta inkomsten. Med disponibel hushållsinkomst menas hela hushållets inkomst (netto efter skatter och bidrag) justerad för antalet och typ av personer som ingår i hushållet. Den största kvoten finns i Portugal, där höginkomsttagarna tjänar drygt sju gånger mer än låginkomsttagarna. I Danmark, Finland, Frankrike, Sverige, Slovenien, Tjeckien och Ungern var kvoten mellan hög- och låginkomsttagare mindre än fyra.

En annan bild av hur välfärden är fördelad får man om man undersöker den relativa fattigdomen. Här är den definierad som andelen personer som efter bidrag och sociala transfereringar har en hushållsinkomst som är lägre än 60 procent av hushållens disponibla medianinkomst inom respektive land. Detta fattigdomsmaat är således relaterat till den allmänna välfärdsnivån i samhället. Med denna definition lever 16 procent av EU:s befolkning under fattigdomsgränsen. Den lägsta relativa fattigdomen finner man i Tjeckien och den högsta i Irland och Portugal.

	BNP cap* 2004	Inkomst-fördelning (hög/låg) 2004	Relativ fattigdom**** 2004	
			♀	♂
EU 25	100	5,0	18	15
EU 15	109	5,0	18	15
Belgien	119	4,0	16	14
Danmark	122	3,6	11	11
Finland	113	3,6	11	11
Frankrike	110	3,8	14	13
Grekland	82	6,6	21	19
Irland	138	5,1	23	19
Italien	103	4,8*	20	18
Luxemburg	227	4,0	11	11
Nederländerna	125	4,0	12***	12***
Portugal	72	7,4	22	20
Spanien	98	5,1	21	19
Storbritannien	117	5,3	19***	17***
Sverige	118	3,3**	12**	10**
Tyskland	109	4,3	18	13
Österrike	123	4,0	14	11
Cypern	84	4,1	17***	14***
Estland	51	5,9	20***	17***
Lettland	43	6,0	17***	16***
Litauen	48	4,5	15***	14***
Malta	69	:	:	:
Polen	49	5,0	16***	17***
Slovakien	52	5,4	21	22
Slovenien	79	3,0	12***	10***
Tjeckien	71	3,4	9***	7***
Ungern	60	3,3	13***	13***

*Köpkraftskorrigerad BNP per capita i förhållande till EU 25.
 Prognoser för EU 15, Italien, Luxemburg, Portugal, Spanien.
 2001 *2002 ****2003 *****Procent av befolkningen

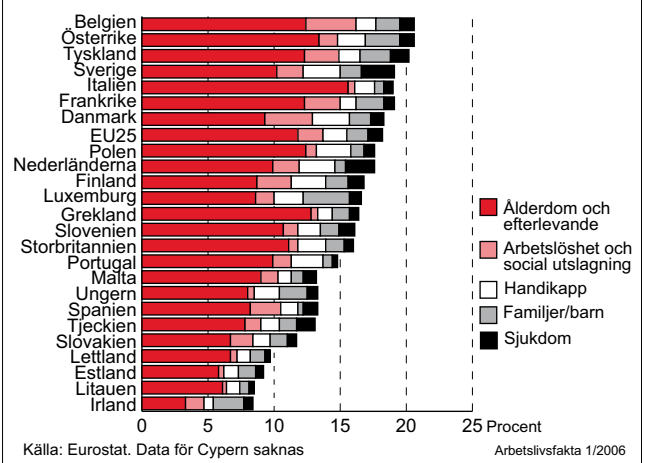
Källa: Eurostat

SOCIALA SKYDDSNÄT

EU-länderna uppvisar betydande skillnader i de sociala skyddsnätens utformning och omfattning. Den främsta generella olikheten mellan de gamla och nya medlemsländerna är att de senare, med sin lägre inkomst per capita, omfördelar en betydligt mindre del av denna genom offentliga transfereringssystem.

I viss mån uppvägs dessa skillnader genom att de behov som i till exempel Sverige till stor del täcks av offentliga transfereringar i andra länder tillgodoses av naturaförmåner, obligatoriska och frivilliga avtals- och privata försäkringar samt genom familjenätverk. I de nordiska EU-länderna går en mindre del än EU-genomsnittet till olika pensionsförmåner medan en betydligt större del går till transfereringar riktade till funktionshindrade. Sverige är det land där störst andel av BNP går till sjukpenningutbetalningar.

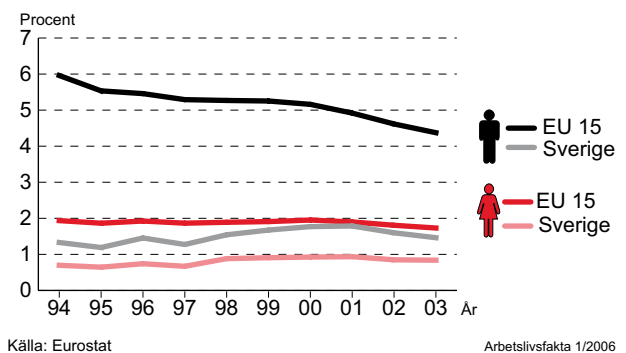
Transfereringar till hushållen som andel av BNP 2003

ARBETSOLYCKOR

Antal allvarliga olyckor i arbetet (minst 3 dagars frånvaro) i relation till antal sysselsatta har i Sverige varit ungefär hälften för kvinnor och bara en tredjedel för män jämfört med EU 15 i 9 jämförbara branscher, de senaste åren.

Andel av sysselsatta med anmälda arbetsolyckor med fler än 3 sjukdagar, 9 branscher 1994-2003

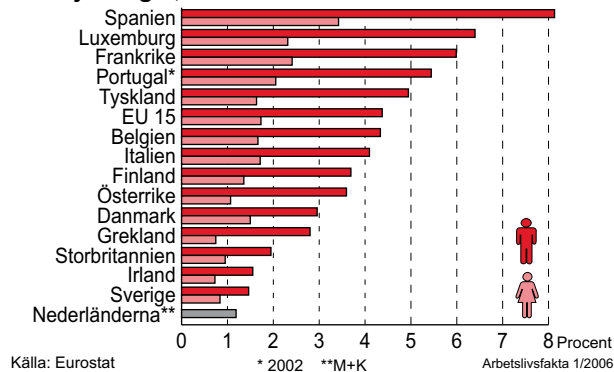

I EU 15 har den relativa frekvensen bland män minskat från 1994 ända fram till 2003 (-27%) medan den för kvinnor var oförändrad fram till 2000. Mellan 2000 och 2003 har olycksfallsfrekvensen minskat med 11 procent för kvinnor och drygt 15 procent för män i både EU 15 och Sverige.

I Grekland, Slovakien och Belgien har frekvensen av olyckor med fler än tre frånvarodagar minskat med minst en fjärdedel för både kvinnor och män mellan 1998 och 2003. I Estland, Luxemburg, Storbritannien och Spanien har den ökat för båda könen sedan 1998 medan den i Sverige har minskat med fem procent.

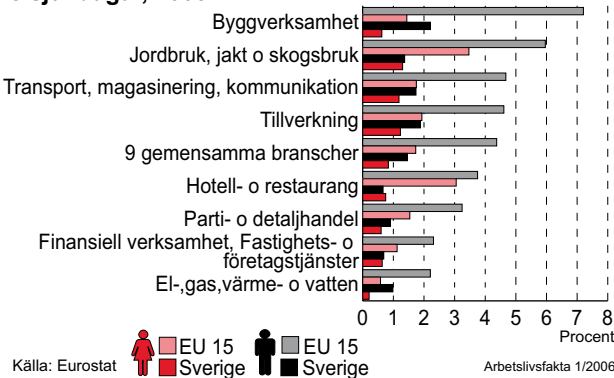
Jämfört med övriga medlemsländer i EU 15 har Sverige bland de minsta andelarna allvarliga arbetsolyckor. Högst olycksfallsfrekvens har Spanien, Luxemburg och Frankrike.

Andel av sysselsatta med arbetsolyckor med fler än 3 sjukdagar, 9 branscher 2003

Den bransch som har den högsta olycksfallsfrekvensen i EU 15 liksom i Sverige är byggverksamhet för män. I byggverksamhet arbetar åtta-nio procent kvinnor. De har i stor utsträckning administrativa arbetsuppgifter, vilket bidrar till en lägre risk. För kvinnorna i EU 15 är det i jordbruk, jakt och skogsbruk följt av hotell- och restaurangverksamhet som allvarliga arbetsolyckor är vanligast.

Andel av sysselsatta med arbetsolyckor med fler än 3 sjukdagar, 2003

ARBETSSJUKDOMAR

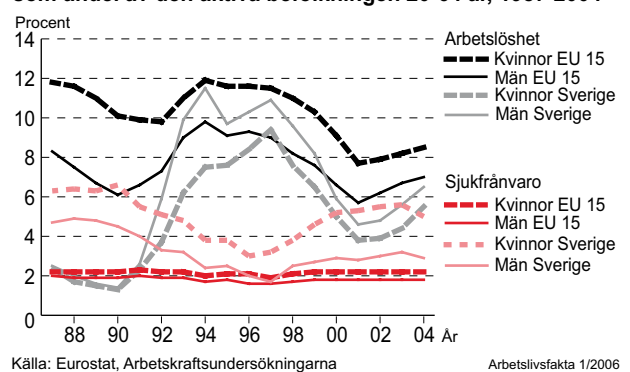
Andelen godkända fall av arbetsrelaterade sjukdomar i EU 15 (data saknas för Frankrike, Grekland och Tyskland) var under 2003 dubbelt så stor bland män som bland kvinnor, cirka 80 fall bland män per 100 000 sysselsatta mot 40 fall bland 100 000 sysselsatta kvinnor. Den främsta anledningen till detta är att det är flest män som arbetar i yrken där vissa diagnoser är vanliga. De vanligaste godkända diagnoserna bland män var hörselnedsättning på grund av buller, sjukdomar i andningsvägarna och vissa belastningssjukdomar i hand, handled och armbåge. För kvinnorna rörde de flesta godkända fallen kontakteksem, utöver ovan nämnda belastningssjukdomar.

SJUKFRÅNVARO

Sverige intar en särställning i EU genom en både högre och mer fluktuerande nivå på sjukfrånvaron än i övriga länder. Genomsnittlig andel av anställda som varit sjukfrånvarande

under minst en vecka var 3,9 procent i Sverige 2004, vilket var högst inom EU 15. Sverige är även det land i EU 15 där den relativa skillnaden i sjukfrånvaro mellan könen är störst. I Tyskland är sjukfrånvaron högre bland män än bland kvinnor men i de flesta länder är förhållandet det motsatta. Denna skillnad har dessutom ökat generellt sedan 1980-talet. Ökningen av kvinnors relativa sjukfrånvaro är delvis en följd av att förvärvsfrekvensen ökar bland kvinnor över 50 år där sjukfrånvaron är högre än bland yngre. Att Sverige fortfarande har en i internationell jämförelse hög förvärvsgrad bland något äldre kvinnor är även en bidragande orsak till den höga svenska sjukfrånvaron.

Sjukfrånvaro som andel av antal anställda och arbetslöshet som andel av den aktiva befolkningen 20-64 år, 1987-2004

Sjukfrånvaron var i Nederländerna liksom i Sverige fram till början av 2000-talet bland de allra högsta i EU 15. I dessa båda länder har sjukfrånvaron dessutom till stor del utvecklats i motsatt riktning jämfört med arbetslösheten. I de flesta övriga EU-länder har den generellt högre arbetslösheten, jämfört med Sverige, gått upp och ned utan att detta påverkat sjukfrånvaron nämnvärt.

En jämförelse mellan regelverken för sjukförsäkringen i Sverige, Nederländerna, Finland och Tyskland visar att det är möjligt att kombinera en hög ersättningsnivå med låga och stabila utgifter. I både Tyskland och Finland är ersättningsnivån 100 procent utan någon karenstdag. Finland har samtidigt en betydligt lägre sjukfrånvaro än Sverige och i Tyskland har den de senaste 20 åren legat stabilt långt under EU-genomsnittet. Vad som särskiljer Finland och Tyskland från de övriga två är däremot en strikt tillämpning av sjukförsäkringen med klara regler och noggranna kontroller av läkarintyg.

ARBETSLIVSFAKTA

Redaktör för detta nummer: Ulf Larsson

För kommentarer kontakta:

Arbetsmarknadsstyrelsen

Hans Tydén, tfn 08-586 060 64

Arbetsmiljöverket

Lotta Lundholm, tfn 08-730 95 77

Försäkringskassan

Jon Dutrieux, tfn 08-786 98 28

Socialstyrelsen

Ulf Larsson tfn 08-555 533 64

ISSN-1400-9439